

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р **Виолета Боянова Цветкова**,
Департамент „Здравеопазване и социална работа” на НБУ,

на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление 3.2. Психология; научна специалност Педагогическа и възрастова и психология, на тема:

Личностни промени при инсултна болест

Докторант: **Красимира Иванова Маникатова**

Научен ръководител: **доц. д-р Иванка Асенова**

Представеният за становище дисертационен труд е разположен върху обем от 138 страници с обособени увод, три глави - теоретична, изследователска, анализ на собствени проучвания, обобщение, изводи, приноси, библиография и приложения. Библиографията съдържа 126 заглавия, от които 53 на кирилица и 63 на латиница. Дисертацията е онагледена с 15 таблици и 4 графики. Така построена разработката отговаря на формалните изисквания за научно-образователна степен „доктор”.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Представената дисертационна работа е с несъмнено актуално значение. От една страна това е недостатъчно проучен проблем в теоретичен аспект – как се променя личността след органично поражение на

мозъчни структури и доколко това може да даде ценна информация за функционирането на мозъка и в частност мозъчната кора. От друга страна работата има и ценен практически аспект, който ще бъде полезен в работата на институциите за долекуване и социално адаптиране и подпомагане на така инвалидизираните лица. Установените личностови промени след заболяването са важна информация за правилното и адекватно социализиране на тези индивиди.

Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд

Теоретичната рамка на проблема е всеобхватна и разглежда подробно двата основни проблема – инсултите като заболяване и характеристиката на основни качества на личността. Дисертантката е анализирала богат набор от литературни данни по проблема, което е видно и от обширната библиография.

Поставените цели и задачи съответстват на основната идея на проучването. Впечатляващо е двукратното изследване не само на пациентите с прекаран инсулт, а и техни близки родственици, които ги познават най-добре. Тук не е търсена някаква генетична взаимозависимост, а добро познаване на личността преди и след заболяването. Това прави получените данни още по-интересни и с голяма практическа приложимост.

Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Избраната методика е напълно адекватна на поставените цели. Двата психологически въпросника са адаптирани за българските условия: Минесота-тест (MMPI) (адаптация - Мечков,1976), оценяващ базови характеристики на личността и Гийсен тест (адаптация - Кокошкарлова, 1984) , оценяващ предимно психо-социални характеристики на личността.

Изследвани са 116 инсултно болни на възраст 41- 78 г. От тях 75 са с исхемичен и 41 с хеморагичен инсулт. С оглед латерализацията на мозъчната лезия 73-ма са с дяснохемисферна, а 43-ма са с лявохемисферна лезия. Освен това 79 участника са с преден и 37 са със заден инсулт. Едновременно с това е изследван близък роднина на всеки инсултно болен, който добре познава както преморбидната, така и постморбидната личност.

Броят на изследваните лица е напълно достатъчен за този тип проучвания. Анкетирането с въпросниците е направено двукратно – самооценка / оценка от роднина преди инсулта и след инсулта. Това дава от една страна голям по обем материал за анализ, а от друга - възможност за проследяване на известна динамика в личностовите промени.

Статистическата обработка на огромния по обем изследователски материал е направена коректно. Анализът на резултатите е направен професионално, много подробно, онагледен с достатъчно подробни и информативни таблици и диаграми. Тук ми се ще да има малко повече дискусия – не само да се отбелязва една или друга разлика, а защо се получава, какви могат да са различните варианти и т.н. Не става много ясно по кои критерии се разделят психологично базирана промяна на личността и неврологично базирана промяна в личността – само по това, че едните се откриват във всички резултати, а другите – само в определени айтеми?

Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Представената дисертационна разработка има несъмнени научни и научно-приложни приноси. За първи път у нас е проведено изследване, чрез което се търси взаимовръзка и взаимозависимост между тип лезия при мозъчен инсулт и съответна личностова промяна. Проследен е факторът „латерализация” и настъпилите личностни изменения. Така например, деснохемисфералните увреждания се отразяват по-силно върху психо–социалните характеристики, в сравнение с лявохемисфералните. Това е

ценна информация /към всичко това което се знае до момента/ за нормалното функциониране на дясната хемисфера. Получените данни могат да намерят приложение при разработването на иновативни подходи в областта на психичното здраве за профилактика и лечение на инсултната болест, както и за адекватни грижи и насоки за долекуването и социализирането на тези лица.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Дисертантката има 4 публикации във връзка с темата на представения труд – една самостоятелна и три в съавторство с научния ѝ ръководител. В тях се разглеждат както някои аспекти от резултатите на проучването, така и проблемът „латерализация на мозъчните функции” в изследователски и практико-приложен план. Разработваната тема илюстрира възможностите за продължаване и бъдещи по-задълбочени проучвания в това направление.

Заключение

Представената дисертационна работа разглежда изключително актуален психологически проблем. Теоретичната рамка е построена професионално, анализът на получените резултати е коректен и приносите са с научно и научно практическо приложение.

Всичко това ми дава основание убедено да предложа на уважаемата комисия да присъди научната и образователна степен „доктор” на Красимира Иванова Маникатова.

25.06.2019

проф. д-р Виолета Боянова